

TALABALARNING GRAFIK KOMPETENTSIYASINI SHAKLLANTIRISHDA TUTASHMALAR VA UNING AMALIY QO'LLANILISHI

Tashimov Nurlan Erpolatovich

Nizomiy nomidagi TDPU, kafedra mudiri, dotsent

Yaxyoyeva Umida Xolmurot qizi

Nizomiy nomidagi TDPU, 2-kurs talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqolada chizmachilik darsida talabalarning grafik kompetentsiyasini shakllantirishda tutashma elementlari va uning amaliy ahamiyatidan foydalanish yoritilgan.

Kalit soʻzlar. Chizmachilik, kompetentsiya, grafik kompetentsiya, tutashma, talabalar, tutashma radiusi, tutashma markazi, loyihalash, dizayn.

Аннотация. В данной статье рассматривается использование элементов сопряжения и его практическое значение в формировании графической компетентности учащихся на уроке черчение.

Ключевые слова. Черчение, компетентность, графическая компетентность, сопряжение, студенты, радиус сопряжение, центр сопряжение, проектирование, дизайн.

Annotation. This article discusses the use of interface elements and its practical significance in the formation of graphic competence of students in the drawing lesson.

Keywords. Sketching, competence, graphic competence, pairing, students, radius pairing, center pairing, engineering, design.

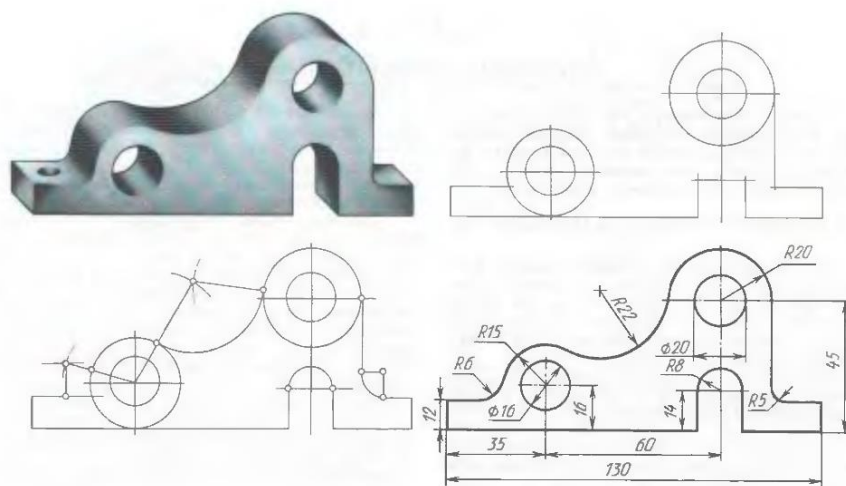
Bugungi kunda oliy ta'lim tizimi oldidagi eng asosiy vazifa raqobatbardosh malakali mutaxassisni tayyorlashdir. Bunday mutaxassisni tayyorlash uchun, albatta, unga nisbatan qoʻyilayotgan talablar tizimini aniqlash va ularni kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Pedagogik va psixologik adabiyotlarda "kompetentsiya" tushunchasi nisbatan yaqinda keng qoʻllanilgan. 1960 yil oxirida 1970 yil boshida Evropada, 1990 yil oʻrtalarida esa zamonaviy ta'limda vakolatli yondashuv yoʻnalishi sifatida qoʻllaniladi.



Kompetentsiya lotincha **compete** so'zidan olingan bo'lib, erishilgan, mos keladigan degan ma'noni anglatadi. Ushbu kompetentsiya bilan bir qatorda ma'lum bir faoliyatni amalga oshirishda foydalaniladigan bilim, ko'nikma va malakalar majmui hisoblanadi. Kompetentsiya-bu ma'lum bir sohada yuqori sifatli samarali faoliyat uchun zarur bo'lgan mutaxassisni o'qitish talabidir. Kompetentsiya - bu mutaxassisning ma'lum bir kasb vazifalarini hal qilish qobiliyati. Vakolatlar sohasi-bu shaxs yoki tashkilotning yuqori, raqobatbardosh darajada bajaradigan bilimlari va ko'nikmalari to'plami.

Texnik tafsilotlar va boshqa tasvirlarning konturlarini chizishda silliq o'tish – tutashmalarni qurish uni o'rganish va modellashtirishga alohida yondashuvni talab qiladi. Tutashmalar texnik qismlarni, qurilish (fuqarolik va sanoat) ob'ektlarini loyihalash, uy-ro'zg'or buyumlarini loyihalashda muhandislik vazifalarida uchraydi. Muhandislik dizayni asosida uning tarkibiy elementlari asosida tasvirlangan tutashmalarning geometrik modeli tanlanadi: tutashmalar radiusi, ularning markazlari va mos yozuvlar nuqtalari. 1-rasmda "Tirgak" texnik tafsiloti va uning chizilgan bosqichlari ko'rsatilgan, bu erda ushbu detalning chizilgan konturida chiziqlarning silliq o'tishlarini qurish kerak, ya'ni bir qator qo'shimcha konstruktsiyalar va hisob-kitoblarni amalga oshirish kerak, berilgan tutashma radiusi bo'yicha tutashmalarning markazlari va nuqtalarini aniqlash kerak.



1-rasm.

Buning uchun siz tutashma turlari, ularning elementlari va ularni chizish bilan tanishishingiz kerak. Chizmalar tutashma elementlarini aniqlash asosida amalga oshiriladi:



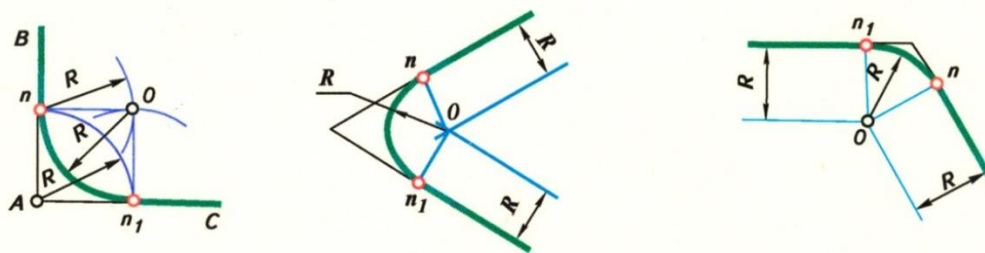
R-tutashma radiusi, O-tutashma markazi, n, n₁-tutashma nuqtalari.

-2-rasmda ikkita to'g'ri chiziqning tutashmasiga misollar keltirilgan,

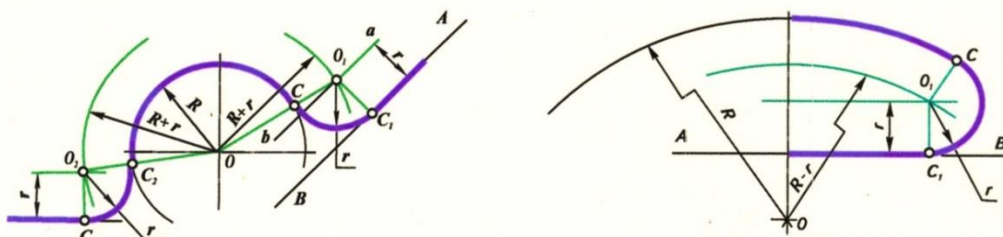
-3-rasmda chiziqlar va aylanalarning tutashmasiga misollar keltirilgan,

4-rasmda ikkita aylananing tutashmasiga misollar keltirilgan.

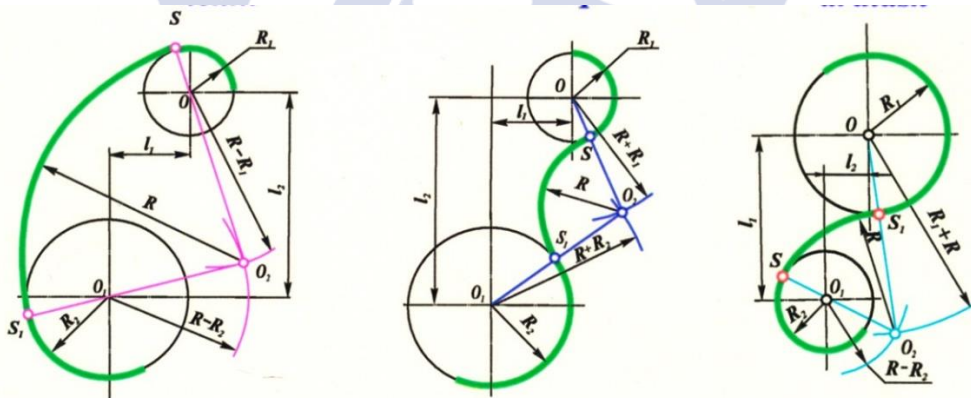
Chizmalarni bajarishda tutashmalarning radiuslari beriladi, tutashmalarning markazlari va nuqtalarini aniqlash uchun qo'shimcha yasashlar ko'rsatilgan.



2-rasm.



3-rasm.

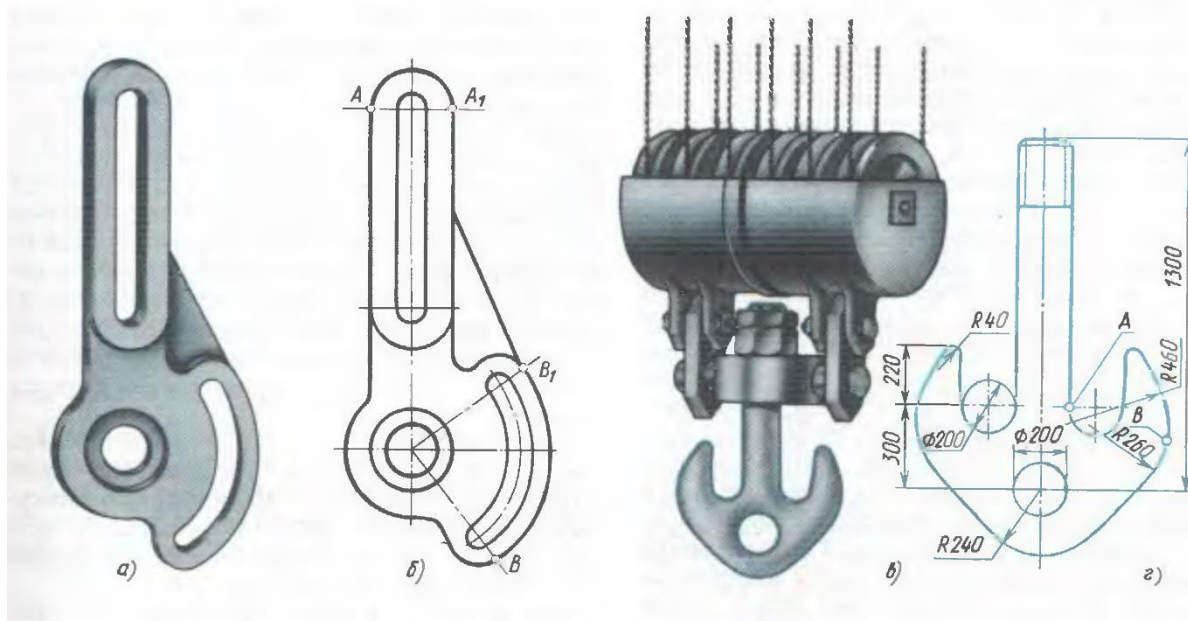


4-rasm.

Bir chiziqning boshqasiga silliq o'tishi-tutashmalar nafaqat texnik qismlarning konturlarini chizishda, balki avtomobillar, mebellar, qurilish elementlarini loyihalashda, yo'llar va qurilish inshootlari loyihalarini yaratishda ham qo'llaniladi. Tutashmalarni qo'llash misollarini ko'rib chiqamiz.



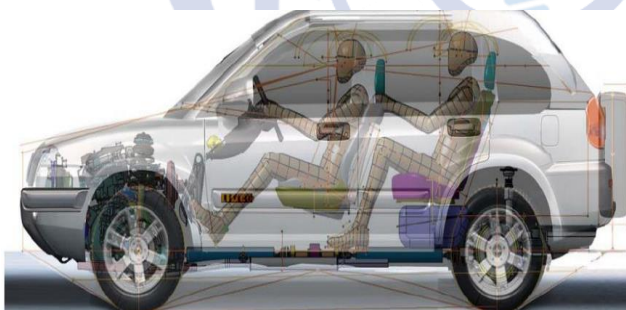
5 va 6-rasmlarda "gardish" va "ilgak" texnik qismlarining tutashmalari, ya'ni chizmalar kontur chiziqlarining bir-biriga silliq o'tishlari ko'rsatilgan.



5-rasm.

6-rasm.

Avtomobillar, samolyotlar shakllarini loyihalashda tutashmalarga misollar 7 va 8-rasmlarda keltirilgan.

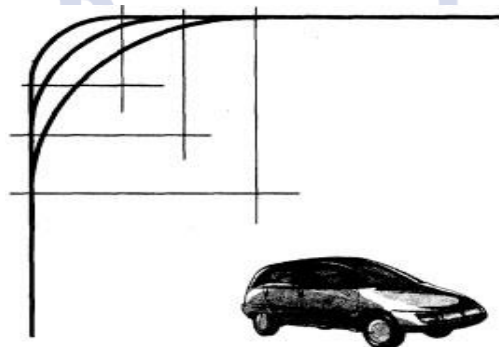


7-rasm.



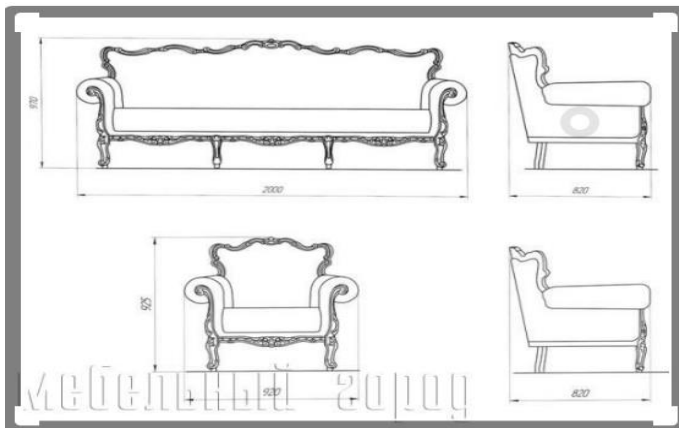
8-rasm.

1.2.3. Tutashmalar yo'llarni loyihalashda uchraydi (rasm.9)



9-rasm.

Mebel va uning elementlarini loyihalash va dizaynida (rasm. 9-12)



9-rasm.



10-rasm.



11-rasm.

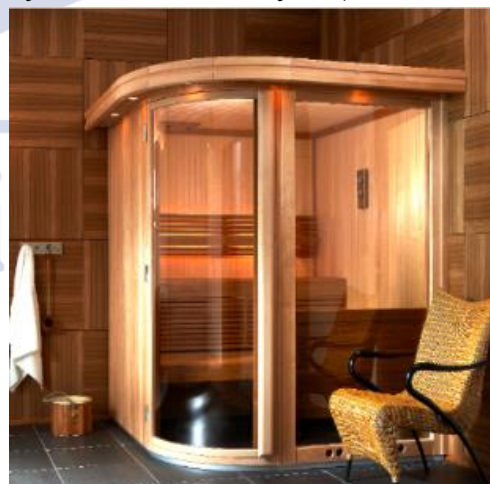


12-rasm.

Tutashmalar binolarning ichki qismini loyihalashda uchraydi (rasm.13,14)



13-rasm.



14-rasm.



Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Adilov P., Tashimov N., Zaitov S. Chizmachilikda o‘quvchilarning loyihalash qobiliyatlarini rivojlantirish yo‘llari. Kasb-hunar ta‘limi. 2020/2
2. I.Rahmonov, N.Qirg‘izboyeva, A.Ashirboyev, A.Valiyev, B.Nigmanov. Chizmachilik. “Vorish-nashriyot”, Toshkent-2016, 428 bet.
3. Ashirboyev A., Ro‘ziyev E., Tashimov N. “Mutaxassislik fanlarini o‘qitish metodikasi”. -T.: «Nodirabegim» nashriyoti, 2020-y.
4. Tashimov N. Umumiy o‘rta ta‘lim maktab chizmachilik fanida o‘quvchilarning fazoviy tasavvurini oshirishda aksonometrik proyeksiyalarning o‘rni. Halq ta‘limi jurnali. 2020/4
5. N.Tashimov. Ways of Development of Cognitive and Graphic Activity of Students. International Journal of Progressive Sciences and Technologies (IJPSAT) Vol. 17 No. I October 2019, pp. 212-214
6. N.Tashimov, D.Alimardanova. Aktivation of Students in Homothetic Transformation. – International journal of Progressive Science and Technologies (IJPSAT) 2020. 302-304

Research Science and Innovation House